

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ

На правах рукопису



Бенях Наталія Миронівна

УДК 75.05:78.071.1:061.22(477)«1910/1914»М.Бойчук

**ЛЬВІВСЬКИЙ ПЕРІОД У ТВОРЧОСТІ
МИХАЙЛА БОЙЧУКА 1910–1914 рр.**

17.00.05 — образотворче мистецтво

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Львів — 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, професор
Кравченко Ярослав Охримович
професор кафедри історії і теорії мистецтва
Львівської національної академії мистецтв

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
Соколюк Людмила Данилівна,
завідувач кафедри теорії та історії мистецтва
Харківської державної академії дизайну і мистецтва

кандидат мистецтвознавства, доцент
Купчинська Лариса Олегівна,
науковий співробітник Львівської національної
наукової бібліотеки України імені
Василя Стефаника НАН України

Захист відбудеться «19» жовтня 2018 року о 10.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.103.01 у Львівській національній академії мистецтв за адресою: 79011, м. Львів, вул. Кубійовича, 38.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Львівської національної академії мистецтв за адресою: 79011, м. Львів, вул. Кубійовича, 38.

Автореферат розісланий «19» вересня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



Л. І. Цимбала

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку українського мистецтвознавства перед науковцями постала потреба докладно вивчити проблеми теорії художнього процесу, а також всебічно дослідити окремі явища та періоди творчості митців ХХ століття.

Поступово доступними стають маловідомі, а то й зовсім невідомі архівні, публіцистичні матеріали, унікальна мемуаристика, інші джерела, які раніше не були в науковому обігу. Помітно активізувався збір матеріалів про окремих митців, зокрема, періоду модернізму, «розстріляного відродження». Завдяки публікаціям та дослідженням у цій царині стали викристалізовуватися творчі портрети низки художників, творчість яких практично була викресленою з історії українського та європейського мистецтва. Серед них особливе місце посідає постать Михайла Бойчука. Однак ці публікації висвітлювали лише окремі події та факти з життя художника. Його хвалили й критикували, аналізували творчість поверхово, без належного глибокого дослідження авторського стилю, методу, естетики образотворення. Після фізичного знищення художника були десятиліття замовчування і заперечення його творчого методу, цькування його учнів і послідовників. У другій половині ХХ ст. розпочався процес вивчення спадщини художника і повернення його в історію українського мистецтва.

Творчість М. Бойчука та його школа набула визнання у світі як непересічне національне явище, що збагатило світове мистецтво. Творчість М. Бойчука і досі привертає увагу науковців із різних країн. Без реконструкції його творчого шляху (зокрема львівського періоду) неможливе не лише відродження правдивої історії української художньої культури, а й усвідомлення її майбутнього сенсу, подальших перспектив. Особливе значення для повного висвітлення творчого шляху митця має визначення історико-культурних та художньо-естетичних засад неовізантизму — напряду, заснованого М. Бойчуком, який вповні сформувався упродовж львівського періоду, а в київському — досяг свого розквіту в царині українського монументального мистецтва й отримав назву «бойчукізм».

Сучасний етап розвитку українського мистецтвознавства позначений новим розумінням широкого кола явищ і проблем нашого мистецтва, переосмисленням доробку, особливо в контексті ідейно-теоретичного підґрунтя. Це дослідження покликане перенести деякі акценти у вивченні поставленого питання з фактологічного на аналітично-теоретичний рівень, оскільки назріла потреба детально проаналізувати художньо-стильові особливості творів художника на основі іконографічного, іконологічного, семіотичного та герменевтичного методів. М. Бойчук став однією із провідних постатей у розвитку українського образотворчого мистецтва ХХ ст. Його мистецька школа (бойчукізм) як самодостатнє українське культурно-мистецьке явище логічно вкладається в розвиток західного модернізму й досі незмінно викликає зацікавлення в дослідників, що аналізують мистецькі

процеси та художні тенденції першої половини ХХ ст. Віддаючи належне попереднім працям, все ж зазначимо, що творчість М. Бойчука висвітлювалася, передусім, із позицій хронології основних подій, в інших випадках увага дослідників була зосереджена на найважливіших подіях творчого шляху митця та на віднайденні невідомих творів. Починаючи з 1990-х рр. мистецтвознавці, які досліджували українське образотворче мистецтво першої половини ХХ століття, чи не найбільше уваги приділяють саме творчості М. Бойчука. Особливе зацікавлення викликають пошуки М. Бойчука національної своєрідності монументально-декоративного мистецтва, робота над формою, лінією, простором, що були особливо важливими у його творчій та педагогічній діяльності.

Актуальність теми визначила наукове завдання дисертаційного дослідження, яке полягає в реконструкції подій та фактів львівського періоду творчості М. Бойчука. У цій роботі ми провели художньо-стилістичний аналіз збережених творів художника, які стосуються львівського періоду творчості. Не менш важливим є й те, що мистецька і педагогічна діяльність М. Бойчука мала помітний вплив у мистецькому житті України у 1920-х рр., і тому виявлення впливу на його творчий метод львівського мистецького середовища, уважне вивчення наслідків львівського періоду є вкрай потрібним і науково актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Праця здійснена в межах наукових досліджень Львівської національної академії мистецтв. Тема дисертації узгоджена з тематикою наукових досліджень та планом підготовки наукових кадрів кафедри історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв. Дослідження проводилося відповідно до основних напрямів фундаментальних досліджень, які велися в науково-дослідному відділі, зокрема «Західні теорії та українське мистецтвознавство

ХХ століття: інтелектуальні інновації, особливості методології, мистецтвознавчий дискурс» (Реєстр. номер 0111U005313, ДБ № ІТМ 02-2010).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є визначити роль львівського періоду в становленні творчого методу М. Бойчука, виявити найбільш характерні особливості, а також роль львівського періоду життя і творчості митця у загальному процесі його мистецько-педагогічного становлення і розвитку; окреслити витоки індивідуальних живописних, педагогічних і науково-теоретичних методів; проаналізувати музейно-реставраційну діяльність; визначити контекстуальний вплив львівського (українського) та західноєвропейського культурно-мистецьких середовищ на формування світоглядної системи митця.

Мета зумовила постановку низки завдань:

– проаналізувати історіографію, архівні епістолярні джерела, фотодокументи щодо творчості М. Бойчука;

- визначити основні події львівського періоду життя і творчості М. Бойчука, уточнити та доповнити його хронологію в контексті важливих суспільних і культурно-мистецьких подій, що відбувалися у Львові;

- виявити витоки творчого і педагогічного методів М. Бойчука та провести порівняльний аналіз із методологією зрілого періоду творчості митця;

- здійснити мистецтвознавчий аналіз творів М. Бойчука, створених упродовж 1910–1914 рр.;

- проаналізувати музейно-реставраційну діяльність художника в означений період;

- з'ясувати роль М. Бойчука в культурно-мистецькому житті Львова означеного періоду.

Об'єктом дослідження є львівський період у творчості М. Бойчука 1910–1914 рр. у контексті розвитку українського образотворчого мистецтва першої третини ХХ ст.

Предметом дослідження є живописні станкові та монументальні твори львівського періоду, створені у 1910–1914 рр., а також, з огляду на комплексний характер мети та завдань дослідження, твори з періоду навчання (Краків, Париж). До предмету дослідження увійшли також результати музейно-реставраційної й науково-теоретичної діяльності митця.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є комплексний підхід до аналізу культурно-мистецьких явищ у хронологічному й теоретичному аспектах. Застосування багатьох методів дослідження є сучасною тенденцією розвитку методології в мистецтвознавстві. Вибір методики ґрунтувався також на потребі використовувати не лише мистецтвознавчі, але й, за можливістю, інші суміжні гуманітарні науки.

Методи аналізу, синтезу та абстрагування дали змогу глибше дослідити культурне середовище як теоретичну категорію. Історичний метод, а також емпіричні методи дослідження (дискурс-аналіз української та зарубіжної преси) було використано під час розгляду історіографії.

Логічний метод та метод узагальнення дали змогу докладно проаналізувати дані, отримані в результаті теоретичних та емпіричних досліджень, визначити вплив окремих елементів творчих напрацювань М. Бойчука на весь його творчий шлях. Системно-структурний метод дав змогу розглянути творчість М. Бойчука і його школи як багатовимірне явище.

Використання суто мистецтвознавчих методів: художнього аналізу, іконографічного, іконологічного — дало змогу виявити художньо-стильові особливості творів М. Бойчука львівського періоду.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є першим науковим дослідженням, що присвячене львівському періоду творчості М. Бойчука, у якому на основі широкого кола джерел і наукової літератури теоретично обґрунтовано взаємозв'язок між формуванням його

творчого методу та ідеологією нового національного мистецтва ХХ ст., подано висновки стосовно ролі культурного простору в націєтворчому процесі, визначено роль М. Бойчука в розвитку українського монументального мистецтва ХХ ст.

Наукові положення, що найбільшою мірою розкривають новизну дослідження, полягають у тому, що в дисертаційній праці

вперше

— проведено детальну реконструкцію львівського періоду митця, уточнено фактологію та хронологію;

— наголошено на актуальності львівського періоду творчості М. Бойчука для розвитку українського образотворчого мистецтва ХХ ст.;

— з'ясовано вплив львівського періоду М. Бойчука на подальшу його творчу та педагогічну діяльність;

удосконалено:

— уточнено атрибуцію творів львівського періоду творчості Михайла Бойчука;

— проаналізовано смислове наповнення терміну «неовізантизму» для означення українського стилю ХХ ст.;

— проведено детальний мистецтвознавчий аналіз збережених творів М. Бойчука львівського періоду;

отримало подальший розвиток:

— характеристика терміну «неовізантизму» як окремого явища українського національного стилю (бойчукізму);

— мистецтвознавчий аналіз творів львівського періоду Михайла Бойчука, дослідження його музейної, реставраційної діяльності, теоретичної спадщини, а також з'ясовано його вплив на розвиток українського образотворчого мистецтва України ХХ ст.

Практичне значення одержаних результатів. Положення дисертації, її основні висновки, фактологічний матеріал можуть бути використані при дослідженні дотичних до теми проблем, підготовці узагальнюючих праць з історії українського образотворчого мистецтва. Запропоновані наукові висновки також можуть застосовуватись у науково-дослідницькій діяльності — для подальшої розробки теоретичних та прикладних проблем, пов'язаних з історією українського образотворчого мистецтва ХХ ст.; у навчальному процесі під час викладання курсів з історії мистецтва, культурної та соціальної антропології та інших спеціальних дисциплін, які передбачають вивчення ролі творчої особистості на формування мистецьких шкіл та напрямів.

Особистий внесок здобувача полягає в тому, що в науковий обіг запроваджено нові архівні матеріали, джерела, епістолярну спадщину художників. У дисертації на основі систематизації, узагальнення й аналізу значного за обсягом фактичного матеріалу, першоджерел та архівних документів вперше комплексно досліджено процеси, які відбувалися в творчості М. Бойчука у львівському періоді його діяльності, у мистецькому

середовищі Львова та Східної Галичини загалом впродовж перших двох десятиріч XX століття. У науковий обіг вперше введено архівні документи (чотири заяви М. Бойчука до Наукового товариства ім. Т. Шевченка з проханням надати йому матеріальну допомогу).

Апробація результатів дисертації відбувалась під час обговорень на засіданнях кафедри монументального живопису Львівської національної академії мистецтв. Основні принципи, положення й результати дослідження були винесені на обговорення на 18-ти всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, серед яких міжнародна конференція в Білорусі (Мінськ, 2015 р.), «Львівська мистецька школа у контексті українського мистецтва XX століття» (Львівська академія мистецтв, м. Львів, 27–28 березня 2002 р.), «Матеріали 44-ї науково-теоретичної конференції професорсько-викладацького складу» (Львівська академія мистецтв, м. Львів, 25–27 квітня 2004 р.), «Матеріали 46-ї науково-теоретичної конференції професорсько-викладацького складу» (Львівська національна академія мистецтв, м. Львів, 18–19 травня 2006 р.), «Матеріали 49-ї науково-теоретичної конференції професорсько-викладацького складу» (Львівська національна академія мистецтв, м. Львів, 15–17 квітня 2009 р.), «Міжнародна науково-практична конференція присвячена 80-річчю від дня народження Заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка Володимира Йосиповича Здоровеги «Сучасна українська журналістика і виклики XXI ст.» (Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, 15–16 жовтня 2010 р.), «Мистецтво і дизайн в новій комунікативній діяльності: міжкультурний діалог і національний консерватизм», (Львівська національна академія мистецтв, м. Львів, 18 травня 2011 р.), «Міжнародна науково-практична конференція «Ерделівські читання», (м. Ужгород, 13–14 травня 2013 р.), «Духовно-мобілізуєча функція мистецтва: історія і сучасні виклики», (Львівська національна академія мистецтв, м. Львів, 15 травня 2014 р.), «Духовно-моральні цінності епохи в еквіваленті естетичної творчості: історія і сучасність», (Львівська національна академія мистецтв, м. Львів, 21 квітня 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Ерделівські читання», (м. Ужгород, 13–14 травня 2015 р.), «Всеукраїнська наукова конференція «Ювілей НАОМА: шляхи розвитку українського мистецтвознавства (до 130-річчя від дня народження Г. Нарбути)», (м. Київ, НАОМА, 22 квітня 2016 р.), «Мистецький процес у новій культурно-цивілізаційній реальності: сталі цінності та подолання стереотипів», (м. Львів, ЛНАМ, 23 травня 2017 р.), «Всеукраїнська науково-практична конференція «Знакові постаті вітчизняної гуманітаристики у національно-культурному самоствердженні України» Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (м. Київ, 25 травня 2017 р.).

Апробація роботи проведена у вигляді курсу лекцій на тему: «Історія українського мистецтва першої третини ХХ століття» для студентів 4 курсу кафедри історії та теорії мистецтва Львівської академії мистецтв (38 год.). У цьому випадку було висвітлено творчість М. Бойчука, формування школи монументального мистецтва, вплив М. Бойчука на розвиток українського образотворчого мистецтва окресленого періоду. Особливу увагу звернено на львівський період творчості митця.

Публікації. Основні результати дослідження представлено у 9 наукових публікаціях, з яких 7 опубліковані у фахових виданнях, акредитованих ДАК України та введені в науково-метричну базу.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (468 позицій), блок ілюстрацій (77 позицій). Основний зміст роботи (текст) викладено на 160 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; визначено ступінь її наукової розробки, об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження; показано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; розкрито методологічну основу дисертації; сформульовано наукову новизну роботи, визначено практичне значення отриманих результатів.

У **першому розділі «Аналіз літератури та методи дослідження»** проаналізовано джерельну та літературну базу. Проведена реконструкція творчого і життєвого шляху М. Бойчука львівського періоду передбачає не лише вивчення опублікованих матеріалів із біографії митця, а й дослідження ширшого контексту українського національного самоусвідомлення й загальнокультурного піднесення кінця ХІХ — початку ХХ ст. у Східній Галичині. Більшість досліджень були здійснені в рамках мистецтвознавчих студій з історії українського образотворчого мистецтва ХХ ст., історії української культури, краєзнавчих досліджень тощо. На початку ХХ ст. українське мистецтво інтенсивно інтегрувалося в загальноєвропейський культурний процес, активізувалась суспільно-політична діяльність творчої інтелігенції. Зокрема, провадилась інтенсивна наукова, громадсько-політична, видавнича та суспільна діяльність. Львівський період творчості М. Бойчука стає тим часом, з якого починається діяльність вже сформованого художника і педагога, засновника мистецької течії ХХ ст. У Львові М. Бойчук провадив інтенсивну творчу, реставраційну, педагогічну, науково-теоретичну та громадську діяльність.

У **підрозділі 1.1. Історіографія дослідження** проаналізовано публікації про життя, мистецько-педагогічну та громадську діяльність М. Бойчука в дорадянській, радянській, діаспорній та новітній українській історіографії. У загальному масиві наукової літератури, дотичної до теми дослідження, варто виокремити кілька тематичних груп. Перша стосується публікацій про життєвий і творчий шлях художника. Ця група охоплює монографії, альбоми,

інформаційні, аналітичні та критичні статті в наукових, науково-публіцистичних періодичних виданнях. Матеріали першої тематичної групи подані у хронологічному порядку, починаючи з періодичних видань. Значна частина наукових праць присвячена осмисленню феномену неовізантизму та бойчукізму в контексті художньо-мистецького життя першої третини ХХ ст. Серед досліджень слід виокремити публікації та праці І. Труша, Р. Братковського, Є. Бачинського, Й. Пеленського, Я. Тугендхольда, М. Голубця, Я. Струхманчука, Д. Лук'яновича, І. Свенціцького, С. Черкасенка, Д. Антоновича, В. Залозецького, М. Александровича, К. Сліпка-Москальціва, С. Гординського та ін. Ця тематична група об'єднує роботи, які висвітлюють загальні риси цього художнього явища, його зв'язок з іншими напрямками образотворчого мистецтва ХХ ст. Ще один тематичний напрямок присвячений творчості учнів М. Бойчука трьох періодів (паризького, львівського та київського), розкритий у публікаціях М. Винницького, В. Гребеняка, В. Різниченка, О. Назарієва, П. Мокроуса, М. Шумицького, М. Драгана, М. Голубця, С. Гординського, М. Бутовича, П. Ковжуна, С. Ласовського, М. Вороного, А. Малюци, Г. Смольського, Б. Стебельського, Є. Маланюка, П. Мегики.

До першої тематичної групи належать матеріали, присвячені життєвому і творчому шляху художника, які з'являються в коротких оглядах подій мистецько-культурного та суспільно-політичного життя. Загалом весь масив матеріалів із періодичних видань можемо поділити на статті, огляди та повідомлення фактологічного, аналітичного й критичного характеру. Статті фактологічного змісту розкривають дати та факти з періоду навчання М. Бойчука у Кракові та Мюнхені, паризького, львівського і київського періодів творчості митця.

Найціннішими публікаціями для нас є огляди та статті, які роблять можливою документальну реконструкцію подій і явищ тогочасного мистецького життя Львова, дають уявлення про складний і багатогранний механізм розвитку художніх процесів на його теренах, а особливо цікавими є відомості про діяльність М. Бойчука. З їхніх статей стає відомо, що М. Бойчук виконав реставраційні роботи у НМЛ, оформив експозицію музею НТШ, готував роботи до виставок тощо.

Глибинні зміни, що відбулися в українському суспільстві під час перебудови, а згодом і після проголошення незалежності України дали поштовх до початку нового етапу дослідження обраної теми. Для дослідників стають доступні нові архівні матеріали, що зберігалися у спецховищах. Ці матеріали відкрили новий шлях до розуміння проблем мистецтва першої третини ХХ ст., незважаючи на те, що більшість матеріалів було знищено або піддавалося невиправданій нищівній критиці. (У 1952 році згідно з наказом Комітету у справах мистецтва вцілілі роботи після знищення більшості з них в 1937 році, були вилучені з Національного музею Львова і також знищені. У підвалі Львівської бібліотеки АН УРСР серед «ідейно шкідливих» експонатів

загинуло й 14 творів М. Бойчука, приблизно така ж доля спіткала твори його учнів).

Початок ХХІ століття був досить плідним для вироблення нового погляду на діяльність М. Бойчука. З'явилася значна кількість досліджень життя та діяльності майстра, зокрема вагомий внесок у дослідження творчості М. Бойчука належить авторам — Л. Соколюк, О. Федоруку, С. Білоконю, О. Ріпко, Н. Присталенко, Я. Кравченку, В. Сусак, Б. Стебельському, Я. Шкандрію, Г. Бартіш, Т. Тимченко, О. Юрчишин, М. Криволапову, О. Ковальчуку, Л. Волошин, О. Сидору, О. Нозі, В. Маркаде, Г. Міщенко, Л. Череватенку та ін.

Важливі для вивчення творчості митця в суспільно-духовному та історичному контекстах є роботи авторів, які досліджують культурно-історичне тло кінця ХІХ — першої третини ХХ ст.: І. Дзюби, Ю. Павленка, О. Голубця, М. Поповича, Р. Шмагала, В. Сидоренка, О. Семчишин-Гузнер, Т. Лупій та ін.

Історіографічний огляд засвідчує, що результати вивчення мистецько-педагогічної та громадської діяльності М. Бойчука ще не набули цілісного характеру, відсутнє окреме дослідження його творчості львівського періоду.

Відтак, у **підрозділі 1.2 Джерельна база дослідження** основний масив становлять архівні та опубліковані матеріали, мемуарна література, епістолярій, збережені твори М. Бойчука. Опрацьовано матеріали семи архівів, двадцяти архівних фондів, більше п'ятдесяти архівних справ.

Матеріали про ранній період діяльності М. Бойчука є у Центральному державному історичному архіві України у м. Львові. Вони розміщені в фондах митрополита Шептицького (ф. 358), де зберігаються листи молодого художника до свого покровителя. Варто зазначити, що ці листи є чи не єдиним джерелом вивчення початкового етапу творчої біографії митця. Також інформація про діяльність молодого художника є в фонді записів про членів Наукового товариства імені Шевченка (ф. 309), до якого належав М. Бойчук. Матеріали «Літопису монастиря св. священомученика Йосафата Студійського Уставу у Львові, вул. Петра Скарги, Ч. 2а» (ф. 684) проливають світло на розписи М. Бойчука у каплиці «Дяківської бурси».

Послідовним продовженням для дослідження цієї проблеми є архівні джерела Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ф. 166), Центрального державного історичного архіву України, м. Київ (ф. 1235), Державного архіву Львівської області (ф. 2, ф. Р-35), Інституту рукопису Національної бібліотеки України В. І. Вернадського (ф. 31, ф. 278, ф. 279), Народного комісаріату освіти Української РСР (ф. 166), Головного управління мистецтв та національної культури УНР (ф. 3689) та Міністерства народної освіти та мистецтва Української держави (ф. 2201). У зазначених фондах відшуковуємо різноманітні плани, звіти, протоколи, довідки та інші матеріали, що висвітлюють окремі моменти життєвого та творчого шляху М. Бойчука.

У документально-архівному фонді Національного художнього музею

України (ф. 19) зберігається листування М. Бойчука з родиною та М. Грушевським.

У Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України (ф. 356, ф. 358, ф. 1125) зберігається певна кількість матеріалів про життєвий і творчий шлях М. Бойчука, де частково згадано роки перебування художника у Львові.

Інформація про реставраційну діяльність М. Бойчука розміщена в Науковому архіві НДІ археології НАН України, зокрема в архіві Д. Щербаківського (ф. 9).

Окремим видом джерел є численні періодичні видання, в яких приділялася значна увага постаті художника та його діяльності. Оголошення про виставки, рецензії, критичні статті, публіцистичні статті про митця можна відшукати у виданнях «Діло», «Рада», «Стара Україна», «Ілюстрована Україна» «Назустріч», «Літературно-науковий вісник», «Критика», «Малярство і скульптура», «Мистецтво АНУМ», «Червоний шлях», «Шляхи мистецтва», «Нова культура» та інших.

Не чисельною, проте досить змістовною для вивчення проблеми є мемуарна література. Спогади про великого майстра залишили його учні, послідовники та сучасники О. Павленко, Є. Бачинський, І. Вигнанець, С. Налепинська-Печарковська, К. Редько, О. Кравченко та інші. Спогади цих людей є важливим джерелом з огляду на те, що про перші десятиліття ХХ ст. збереглося мало об'єктивних свідчень. Проте, через суб'єктивний характер цих джерел вони вимагають критичного аналізу.

Отже, джерельна база характеризується різноплановістю та різноманітністю. Обсяг опрацьованих джерел творить достатню інформативну базу, використання якої дало змогу реалізувати поставлені завдання дисертаційного дослідження.

У **підрозділі 1.3 Методи дослідження** окреслено методологічну основу дисертації, яку становить системний підхід до вивчення поставленої проблеми, що реалізується загальнонауковими (фактологічно-описовий, структурно-типологічний, аналізу, синтезу, абстрагування), а також вузькоспеціалізованими методами мистецтвознавства та культурології (формально-стилістичний, художній, семіотичний, іконографічний, порівняльно-історичний, герменевтичний та феноменології).

У **другому розділі «Львівський період творчого шляху Михайла Бойчука: питання хронології та реконструкція подій»** проводиться детальна реконструкція подій львівського періоду творчості митця. Увагу зосереджено на висвітленні історико-культурного середовища Східної Галичини, на фактологічному відтворенні хронології життя та творчості художника, на окремих датах і подіях, які стали визначальними в його біографії. Це невеликий проміжок часу (1910–1914), який відіграв важливу роль у наступному періоді творчої біографії М. Бойчука. Ми взяли на себе сміливість більш докладно зупинитися на кількох роках перед Першою світовою війною, дослідити й показати всі, навіть незначні, на перший

погляд, факти з життя М. Бойчука, які дають змогу прослідкувати хронологію перебування художника у Львові: проживання у майстерні на вул. Чарнецького, 26 (тепер вул. Винниченка), його діяльність у Національному музеї (з 1910), облаштування музейних приміщень у Науковому товаристві ім. Т. Шевченка (1911–1912).

Виходячи з поставлених завдань, увагу звернуто на період здобуття М. Бойчуком художньої освіти. Уперше до Львова М. Бойчук приїхав наприкінці 1898 р. на навчання до Ю. Панькевича в Товариство для розвою руської штуки. Продовжив навчання у Віденській приватній художній школі (1899), Краківській (1900–1904) та Мюнхенській (1907) академіях мистецтв. Після цього продовжив навчатися й розпочав свій професійний творчий шлях у Парижі.

До Львова М. Бойчук повернувся восени 1910 р. і відтоді починається його активна діяльність львівського періоду. М. Бойчук виконав поліхромію каплиці Св. Йоана в приміщенні монастиря студитів «Студіон» по вул. Петра Скарги, 2а; розпис кількох композицій у вівтарній частині церкви Преображення Господнього у м. Ярослав (Польща); розпис церкви монастиря оо. Василян у с. Словіта Золочівського р-ну, Львівської обл.; низку станкових живописних і графічних творів, серед яких портрети митрополита А. Шептицького та М. Грушевського, низку підготовчих ескізів для розпису інтер'єрів церков; брав участь у конкурсі щодо пам'ятника Т. Шевченкові; виконав графічне оздоблення до перекладеної В. Щербаківським книги А. Доде «Пригоди Тартарена з Тараскону»; провадив активну реставраційну, колекціонерську, музейну, науково-теоретичну діяльність.

1911–1912 рр. стали для М. Бойчука надзвичайно плідними та активними: у межах реставраційної діяльності художник подорожував містами Російської імперії, у вересні 1912 р. митрополит А. Шептицький делегував його як учасника виставкового комітету до Коломиї на виставку домашнього промислу.

М. Бойчук був учасником Товариства прихильників української літератури, науки та штуки (1912), Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1912) та Українського наукового товариства в Києві (1917).

Особисте знайомство та приятельські стосунки М. Бойчука з більшістю української інтелігенції того часу сприяло формуванню світогляду митця. Особливо слід наголосити, що саме два видатних діячі М. Грушевський та митрополит А. Шептицький стали знаковими постатями в житті М. Бойчука. Вони вплинули на формування світогляду художника, їхня моральна та матеріальна підтримка дала йому змогу ознайомитися з культурною спадщиною та досягненнями визначних європейських культурних центрів: Кракова, Відня, Дрездена, Мюнхена, Берліна, Базеля, Рима, Венеції, Флоренції тощо. Завдяки їхній матеріальній допомозі, насамперед митрополита А. Шептицького, М. Бойчук зміг отримати професійну художню освіту. З М. Грушевським він познайомився десь після приїзду до Львова у 1899 р., а з митрополитом А. Шептицьким — на початку 1905 р.

завдяки клопотанню С. Віткевича. Відомості про період навчання художника знаходимо у спогадах В. Стефаніка.

Уваги заслуговує листування М. Бойчука з М. Грушевським, А. Шептицьким, М. Яцківим, О. Роздольським, П. Холодним та ін. В епістолярній спадщині ми почерпнули важливу інформацію, яка уточнює окремі факти і дати з його творчої біографії. Уваги заслуговує також листування між М. Грушевським, М. Федюшкою та І. Джиджрою, де знаходимо згадки про М. Бойчука, його роботу в царині книжкової ілюстрації тощо.

Важливим джерелом у вивченні музейно-реставраційної діяльності митця є листування між митрополитом А. Шептицьким і директором Національного музею у Львові І. Свенціцьким.

Детальне вивчення різних аспектів життєвого та творчого шляху художника львівського періоду (який найменше вивчений) дало змогу відкрити «феномен Бойчука». Основним завданням для нас стала детальна реконструкція подій і фактів, що стосуються львівського періоду його творчості. Також реконструйовані події з часу здобуття освіти М. Бойчуком і їхній вплив на формування авторського творчого методу. Звернення до локального емпіричного матеріалу дало змогу прослідкувати, як здійснюється вплив одного короткого періоду творчості художника на його подальшу творчу діяльність, на мистецьку ідентичність і формування творчих методів, поглядів, педагогічних постулатів, які використовував художник у пізнішій педагогічній і творчій діяльності.

У третьому розділі «Творчість Михайла Бойчука 1910–1914 років (львівський період): художні особливості, жанри, техніки» проаналізовано художньо-стилістичні, композиційно-формальні якості творів художника. Саме львівський період став для М. Бойчука найбільш продуктивним у плані власної творчої реалізації. Художник тільки повернувся з так званої мистецької лабораторії Парижа, де відбувались глибинні процеси формування нових стилістичних віянь у мистецтві, тож це був час самоусвідомлення та самовираження у творчому обличчі українського мистецтва.

У підрозділі 3.1 Монументальні розписи М. Бойчука та сакральна тематика обґрунтовано потребу детального художнього аналізу творів М. Бойчука львівського періоду.

Головним видом мистецької діяльності М. Бойчука у 1910–1914 років стало релігійне малярство. Він відновив забуті техніки темпер і фрески, став визнаним реставратором на теренах України. М. Бойчук дав добрі взірці настінного розпису у Львові, с. Словіті та м. Ярославі (Польща). Після В. Кричевського, М. Бойчук, може, найглибше зрозумів декоративне українське мистецтво, часто застосовував у проектах поліхромій плетений орнамент, прагнув відродити монументальне мистецтво, зорієнтоване на національних традиціях.

Упродовж львівського періоду художник виконав низку монументальних творів. Це насамперед стінописи каплиці Св. Йоана (1911 р., м. Львів, вул. Петра Скарги, 2а), розписи церкви монастиря сестер ЧСВВ (1912–1914 р.), с. Словіта, Золочівський р-н, Львівська обл.), розписи вівтарної частини храму Преображення Господнього (1912, м. Ярослав, (Польща). У двох останніх пам'ятках збережені окремі фрагменти стінопису. Також у різних джерелах знаходимо непідтверджену, щоправда, інформацію про можливі розписи М. Бойчука (окрім його реставраційних робіт) у церкві с. Лемеші на Чернігівщині.

Збереглась невелика кількість підготовчих ескізів, проектів поліхромій, проект пам'ятника Т. Шевченку, які М. Бойчук виконав теж у львівському періоді. Це, зокрема, «Голова ангела» (поч. 1910-х, ескіз, картон, акварель, ЛНГМ ім. Б. Г. Возницького), «Фрагмент декору стелі» (поч. 1910-х, папір, олівець, акварель, 88x62,6, НМЛ), «Фрагмент поліхромії стіни храму» (поч. 1910-х, папір, акварель, 89,7x63 НМЛ), «Фрагмент поліхромії стіни храму» (поч. 1910-х, папір, акварель, 75,5x59,8 НМЛ), проект стінопису «Пророк Ілля» (1911, фоторепродукція), «Тайна вечеря» (1911, ескіз, папір, олівець, 28,4x41,5, ЛНГМ ім. Б. Г. Возницького). Першою великою роботою М. Бойчука у Львові стали розписи каплиці Св. Йоана (у приміщенні колишньої Дяківської бурси). Бурса була заснована митрополитом А. Шептицьким.

У підрозділі 3.2 Станкові твори, малярство, графіка, ескізи, шкіци проаналізовано основні жанри, види станкового живопису та графіки М. Бойчука. Перебування українських територій у складі імперій із відмінним державним устроєм та політикою стосовно українців спричинило утворення культурних особливостей регіонів, які проявлялись у специфіці розгортання історичних подій минулого, та продовжують бути відчутними ще й досі. Історичні особливості розвитку етнорегіонів України розглядаються у роботі як основа формування специфіки творчого методу художника.

Станкове малярство, підготовчі твори, графічні композиції, проекти, зарисовки львівського періоду представлені такими роботами (що збережені до сьогодні в музеях та приватних колекціях): «Українка» (1910-ті, картон, темпера, 20,5x15,7), «Чоловічий портрет» (Михайла Яцківа) (поч. 1910-х, папір, темпера, 31,6x15,7), «Орач» (поч. 1910-х, ескіз, картон, темпера, олія, 16,5x26,2), «Жіночий портрет» (поч. 1910-х, папір, темпера, олія, 27x21), «Дівчина» (поч. 1910-х, папір, темпера, акварель, 25x16,8), «Дівчина біля дерева» (поч. 1910-х, картон, темпера, акварель, 25,5x34), «Оранта» (поч. 1910-х, картон, темпера 34,5x41), «Чотири жінки й кіт» (1912, картон, темпера, графітний олівець, 22,5x28,5), «Урожай» (поч. 1910-х, папір, гуаш 40,5x30), «Під яблунею» (1912–1913, дерево, темпера, позолота, 38x32), «Чоловічий портрет» (портрет М. Грушевського, поч. 1910-х рр., картон, левкас, акварель, 51x38,3), «Школа» (поч. 1910-х рр., папір, олівець, акварель, 15,6x23,7), «Портрет чоловіка» (поч. 1910-х рр., папір, акварель,

туш, 37,5x30,5), «Голова ангела» (ескіз, поч. 1910-х, картон, акварель, 33x24,3), «Портрет жінок» (начерк, поч. 1910-х, папір, олівець, акварель, 15,6x23,7), «Проект пам'ятника Т. Шевченку» (поч. 1910-х, папір, акварель, туш, 118x62,5), «Проект пам'ятника Т. Шевченку», частина долішніх сходів збоку (поч. 1910-х, папір, акварель, туш, бронзова фарба, 58x55,5).

Зі збереженого до львівського періоду належать дев'ять ікон і одна мозаїка М. Бойчука. А саме: «Св. Онуфрій» (1910, 85,5x34,5, дошка, левкас, темпера), «Св. Йоан Златоуст» (1910, 85,5x34,5, дошка, левкас, темпера), «Св. Миколай» (1910, 27,8x19,8x0,9, фанера, левкас, темпера), «Св. Йосафат» (1910, 145x93x4, дошка, темпера, левкас) (авторство цієї ікони приписують С. Налепінській-Бойчук), «Архангел Гавриїл. Благовіщення» (1910, 41x34,5, картон, левкас, темпера), «Ісус Христос» (1910-ті, 145x93x4, дошка, темпера), «Покрова Богородиці» (20,5x24, дошка, левкас, темпера), «Пророк Ілля» (1911, дошка, левкас, темпера), «Тайна вечеря» (1911, запрестольна ікона, дошка, темпера), мозаїка «Св. Йоан» (1910, 63x38).

Глибинний зв'язок із сакральною традицією, прагнення до втілення духовного спостерігається і в низці малюнків із зображеннями селян — «Вівчар. Старий», «Чабан», дереворит «Пастушок» (27,8 x 18,6), «Біля яблуні» (22,2 x 15). Легкі нахили постатей, м'які і плавні ритми створюють атмосферу неквапливості, спокою. Мотиви, взяті з повсякденності, стають втіленням добра, внутрішньої гармонії, набувають символічного звучання. М. Бойчук вчив своїх учнів, що справжнє мистецтво повинно бути виявом духовної якості як мистця, так і народу.

У львівський період М. Бойчука приваблюють образи видатних діячів української культури — поета Т. Шевченка, митрополита А. Шептицького, історика М. Грушевського, письменника М. Яцківа. Це начерки й рисунки, виконані олівцем або ж олівцем у поєднанні з чорною аквареллю (другий портрет М. Грушевського). У них розв'язуються різні завдання, пов'язані з виражальними можливостями лінії, штриха, світлотіні, але їх об'єднує дещо загальне — прагнення митця, як в іконі, показати не грубу матеріальність, а духовну основу образу.

Збережені твори М. Бойчука львівського періоду походять з колекції Я. Музики, «Студіону», музею НТШ, приватних колекцій.

Ці твори виконано з високою майстерністю, глибоким розумінням композиції, досконалим відчуттям пропорцій і масштабного співвідношення окремих складників у єдиному ансамблі. Вони ілюструють пошук і формування творчого методу художника. Одна з граней цієї мистецької спадщини М. Бойчука в історії українського мистецтва полягає в тому, що художник зумів органічно поєднати традиції українського іконопису, народної картини, візантійського мистецтва з новими тенденціями розвитку мистецтва початку ХХ ст. Елементи образності модернізму проникають у творчість художника у ключі своєї народної естетики та особливої стилізації візантійського мистецтва. Ікони, які виконав М. Бойчук у проміжку між 1910 і 1915 роками, — це твори, наповнені статикою зовнішньої форми,

так зване формальне втілення (композиційні рішення, нове розуміння можливостей кольору і використання старих матеріалів) у поєднанні з внутрішньою напруженістю і динамічністю сюжету (при зовнішньо позірній рівноваженості) — логічно вводять творчість художника в русло тогочасних експериментів у мистецтві.

У підрозділі **3.3 Музейно-реставраційна діяльність М. Бойчука** розглядається праця М. Бойчука на посаді «консерватора іконного відділу» (з осені 1910 р.) у заснованому митрополитом А. Шептицьким Національному музеї у Львові. У 1910-х роках у НМЛ запроваджувались нові принципи реставраційної діяльності. М. Бойчук консервував та відреставрував низку цінних ікон XV–XVI ст. Митець вважав реставрацію окремим видом професійної мистецької діяльності. Праця в галузі реставрації відповідала творчим пошукам художника, оскільки давала можливість детально дослідити пам'ятки середньовічного живопису, у яких М. Бойчук, його учні та послідовники вбачали основу для створення нового українського мистецтва.

Також велике значення для М. Бойчука як реставратора мали особисті контакти з діячами української культури — А. Шептицьким, М. Грушевським, В. Кричевським, К. Шероцьким. Ці знайомства дали змогу зблизитися з науковими і культурними установами (археологічними, історичними, реставраційними товариствами тощо).

М. Бойчук, який із 1912 р. стає членом НТШ, був залучений до організації експозиції музею НТШ у приміщенні на вул. Чарнецького. 24. За його проектами відбулось перепланування й оформлення приміщень першого поверху, упорядковано експозицію музейних залів. За давніми взірцями М. Бойчук виконав ескізи захисних ґрат на вікна й двері, а й можливо, (документального підтвердження немає, відомості подано тільки зі спогадів сучасників) навіть розписи у приміщенні музею. Відповідь про належність фресок авторству М. Бойчука дасть лише реставраційне рекогностування будівлі. Очевидно, М. Бойчук брав участь і в побудові музейної експозиції, куди передає і власні роботи, і дві старовинні ікони з приватної колекції, які були виставлені в залі історичної археології.

Підрозділ 3.4. Науково-теоретична спадщина. М. Бойчук не лише заснував новий напрям в українському мистецтві ХХ ст. — бойчукізм, а й своєю творчою, педагогічною і теоретичною діяльністю долучився до створення цілісної, теоретично обґрунтованої концепції розвитку українського образотворчого мистецтва, реставрації.

Докладне дослідження теоретично-публіцистичної спадщини М. Бойчука дає змогу глибше вивчити різні аспекти його професійної діяльності та зрозуміти як відбувалося становлення його як художника, зокрема впродовж паризького та львівського періодів. Теоретична спадщина художника є невеликою за обсягом. Це статті на тему розвитку народного та професійного мистецтва України початку ХХ ст., формування реставраційної справи того часу, а також епістолярій, записи та спогади учнів, навчальні

програми, виступи на конференціях та ін. Тут варто виокремити кілька основних напрямів: дослідницька праця (розвиток реставраційної справи), художня критика (огляд виставки народного промислу в Коломиї) та роздуми про розвиток мистецтва від найдавніших часів до початку ХХ ст., які доступні нам завдяки нотаткам Є. Бачинського. Ці матеріали розкривають багатогранність постаті М. Бойчука. Обізнаність у тонкощах реставрації та власну спрямованість на провідні тенденції свого часу виявляє М. Бойчук у статті «Несколько замечаний по поводу реставрации живописи в России». У статті «З нагоди коломийської вистави українського домашнього промислу» детально оглядає виставку творів народного художнього промислу етнорегіонів Західної України, Київської та Полтавської губерній, констатує факт непрофесіоналізму у формуванні експозиції й відбору самих експонатів і дає розлогу мистецтвознавчу критику. Висловлювання М. Бойчука про мистецтво, записані Є. Бачинським, Я. Музикою, І. Липківським та ін. дають змогу відтворити його мистецьку концепцію.

У четвертому розділі «Неовізантизм Михайла Бойчука у контексті розвитку українського монументального мистецтва» розглянуто історично-культурну своєрідність зламу ХІХ — ХІХ ст., яка позначена в Україні особливим зростанням національної свідомості, пошуків нового національного художнього стилю. У цих процесах значно зростає роль інтелігенції. Створюються наукові та культурно-мистецькі товариства. Значно поживається художнє життя, відкриваються виставки тощо. Такий поживлений і навіть стрімкий розвиток пластичних мистецтв на рубежі ХІХ–ХХ ст. викликав зацікавлення з боку інтелігенції і суспільства загалом. Ця обставина спричинила контекстуальність українського мистецтва того часу у двох потужних культурних напрямках: засвоєння найновіших європейських мистецьких течій та формування нового національного стилю. Неовізантизм М. Бойчука ставав в один ряд із пошуками численних діячів європейської культури своєї національної самобутності та нових естетичних принципів, спрямованих на інтеграцію мистецтв.

Українські мистці початку ХХ ст. зацікавилися візантійським стилем давнього церковного малярства. Вони почали його вивчати й під його впливом творити (Модест Сосенко, Михайло Бойчук, Петро Холодний (старший)). Візантійська традиція помітна в художніх творах львівського періоду (1910–1914) М. Бойчука: золоте тло, зворотна перспектива і пов'язані з нею умовності в зображеннях, які переосмислює й передає їх мовою художника ХХ ст.

Розглянуто трактування терміну «неовізантизму» й значення цього напрямку в історії українського мистецтва зламу ХІХ — ХХ ст. Питання трактування національного стилю в цей час стає доволі гострим. Його обговорюють у пресі та в наукових колах. Неовізантизм викликав шквал полеміки, дискурсів та диспутів (О. Вороний, В. Ласовський, А. Малюца, Д. Іванцев, М. Голубець, В. Залозецький, та ін.).

ВИСНОВКИ

Зроблено загальний підсумок проведеного дослідження та викладено основні положення дисертаційної роботи, які виносяться на захист:

1. Проаналізовано сучасний стан наукової розробки теми, рівень її джерельного забезпечення. Аналіз наукової та публіцистичної літератури засвідчують, що львівський період у творчості М. Бойчука досі не був предметом спеціального мистецтвознавчого дослідження. Водночас широка й різноманітна джерельна база створює основу дослідницької роботи, дає змогу всебічно проаналізувати період навчання, творчу, педагогічну, музейно-реставраційну, науково-теоретичну та громадську діяльність М. Бойчука.

У результаті аналізу наукових джерел, праць із образотворчого мистецтва, художніх каталогів, а також періодичних видань ми класифікували матеріали у хронологічному порядку. Це дало змогу зробити висновок про те, що творчість М. Бойчука львівського періоду згадується у вказаних джерелах фрагментарно та побіжно, здебільшого в контексті аналізу життя й діяльності митця його паризького та київського періодів. Зібрані відомості, зафіксовані у дослідженнях та спогадах сучасників М. Бойчука, у наукових розвідках та публікаціях відомих мистецтвознавців та істориків ХХ ст. (у друкованих періодичних матеріалах 1910–1919 рр., епізодично у 1920–1930-х рр., а найбільше інформації знаходимо в наукових розвідках кінця ХХ — початку ХХІ ст. авторів Л. Соколюк, Я. Кравченка, О. Юрчишин, В. Сусак, Г. Бартіш, О. Ріпко, С. Білоконя, Н. Присталенко та ін.).

Джерельна база дослідження охоплює велику кількість опублікованих джерел, а також комплекс архівних матеріалів, спогадів, листів, каталогів виставок і альбомів. На їхній основі вдалося реконструювати хронологію творчого та життєвого шляху М. Бойчука львівського періоду. Листи художника, опубліковані М. Мушинкою, Л. Волошин, Н. Присталенко, спогади про нього Є. Бачинського, О. Павленко, Г. Печарковської (публікація Д. Горбачова), архівні матеріали, віднайдені Н. Асеевою, О. Федоруком, О. Юрчишин та ін., проливають світло на найменш вивчені та досліджені події та факти з творчої біографії митця. Водночас обраний методологічний підхід дав змогу всебічно дослідити та провести комплексний системний аналіз творчості М. Бойчука львівського періоду 1910–1914 рр.

2. Визначено основні події львівського періоду життя та творчості М. Бойчука, уточнено й доповнено його хронологію в контексті важливих суспільних і культурно-мистецьких подій у Львові початку ХХ ст. Львівський період творчості М. Бойчука — це час творчої реалізації художника, кристалізації його творчого методу, формування важливих рис українського національного стилю (напрямку неовізнатизму), які стали основою у формуванні бойчукізму. Відтворено та простежено вплив культурно-мистецького середовища на становлення творчої особистості митця. Проведено реконструкцію подій у творчій біографії художника в

період 1910–1914 рр., що дало нам можливість уточнити окремі факти з біографії М. Бойчука, дещо з відомого в науковій літературі або спростувати, або — доповнити.

3. З'ясовано передумови творчості М. Бойчука у Львові та чинники впливу на її розвиток (роки навчання, краківський і паризький періоди). Досліджено основні віхи становлення світоглядних засад і мистецьких принципів М. Бойчука від періоду навчання до формування його творчого методу у львівському періоді. Важливу роль у цьому відіграло також його спілкування з видатними тогочасними громадськими та культурними діячами: і українськими, і зарубіжними. Окремо слід відзначити вплив на формування світогляду митця таких постатей як М. Грушевський та А. Шептицький, моральна та матеріальна підтримка яких дала змогу М. Бойчуку ознайомитися з культурною спадщиною та досягненнями визначних європейських культурних центрів, таких як Відень, Краків, Венеція, Флоренція, Мюнхен, Дрезден, Берлін, Париж та отримати професійну фахову освіту.

4. Виявлено ймовірні витoki творчого й педагогічного методів М. Бойчука та проведено порівняльний аналіз із методологією зрілого періоду творчості митця. У львівському періоді чітко викристалізовується творча, реставраційна, педагогічна й науково-теоретична діяльність митця. Його реставраційна робота зорієнтована на те, щоб виявити та зберегти аутентичність пам'ятки, тобто передусім на консерваційні заходи, на обережні способи розкриття пам'яток з-під пізніх нашарувань. М. Бойчук стає засновником музейного типу реставрації художніх творів.

5. Здійснено мистецтвознавчий аналіз творів М. Бойчука, створених упродовж 1910–1914 рр. До львівського періоду творчості належить приблизно вісімдесят збережених сьогодні живописних, графічних, іконописних творів художника. Особисте знайомство та приятельські стосунки з більшістю видатних творчих особистостей, науковців, громадських та духовних діячів вплинули на формування світогляду митця, на його творчу діяльність.

Більш ґрунтовно проаналізовано львівський період творчості і діяльність М. Бойчука в царині монументального мистецтва, реставрації, музейної справи, мистецтвознавства. Розглянуто основні напрями громадської діяльності М. Бойчука, яка була нерозривно пов'язана з його мистецькою та педагогічною діяльністю.

М. Бойчук у 1911 р. виконав поліхромію каплиці Св. Йоана в приміщенні монастиря студитів «Студіон» на вул. Петра Скарги, 2а; розпис кількох композицій у вівтарній частині церкви Преображення Господнього у м. Ярослав (Республіка Польща); виконав низку станкових живописних і графічних творів, серед яких портрети митрополита А. Шептицького та М. Грушевського, низку підготовчих ескізів для розпису інтер'єрів церков; брав участь у конкурсі на проект пам'ятника Т. Шевченкові, оформив графічне оздоблення до перекладеної В. Щербаківським книги А. Доде

«Пригоди Тартарена з Тараскону»; провадив активну реставраційну, колекціонерську, музейну, науково-теоретичну діяльність.

Експериментальні досягнення М. Бойчука у формотворенні відкрили для нього нові можливості у використанні основних складників художнього твору — лінії, форми, кольору. А глибоке знання техніко-технологічних особливостей давнього малярства та бажання вивчати твори сакрального мистецтва, плідна співпраця з НМЛ дали йому змогу виконати наступні реставраційно-оновлюючі роботи на Чернігівщині та в Києві у 1914 та 1919 роках.

6. З'ясовано роль М. Бойчука в культурно-мистецькому житті Львова означеного періоду. М. Бойчук відіграв вирішальну роль у створенні нового напрямку в українському мистецтві ХХ ст., яким у львівському періоді творчості митця став неовізантизм, а в київському — бойчукізм. За нових соціально-історичних умов, неовізантизм М. Бойчука проходить певну еволюцію і продовжується в новоствореній ним школі українських монументалістів (бойчукістів) і з цілісною, теоретично обґрунтованою концепцією розвитку українського мистецтва. Одна з основних рис візантійської естетики — це розрив між образами й реальністю. Людська фігура ніби дематеріалізована, у ній приглушено вагу та об'єм, обмежено рух.

Роздуми М. Бойчука про роль мистецтва в суспільному житті, про формування українського стилю в мистецтві були не тільки на часі і вирішували не лише суто «українське питання» (хоч митець і наголошував на особливій цінності національної художньої спадщини), вони стали підґрунтям створення його школи монументального мистецтва. Митець ясно усвідомлював ту аудиторію, до якої звертався своїми творами. Не випадково він оминав новаторські модерністські явища, лише вибірково залучаючи до своєї методи окремі прийоми.

Дослідження поглиблює знання про роль митця як основоположника національного мистецького стилю — неовізантизму, що був нерозривно пов'язаний із мистецькою та історичною традицією українського народу. Робота простежує внесок М. Бойчука в розвиток національного мистецького стилю, який він зробив, розробляючи теоретичні постулати та безпосереднього застосовуючи це на практиці у львівський період своєї діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бенях Н. Бойчукізм у публікаціях журналу «Мистецтво» (Львів, 1932–1936) / Н. Бенях // Народознавчі зошити. — Львів. — 2000. — Зош. 5 (вересень-жовтень). — С. 933–934.
2. Бенях Н. Львівський період у творчості М. Бойчука (1910–1914) / Н. Бенях // Культура України. — Харків. — 2002. — Вип. 11. — С. 167–171.
3. Бенях Н. Про творчу діяльність Михайла Бойчука у львівській періодиці та науково-мистецьких виданнях першої половини ХХ ст. /

Н. Бенях // Мистецтвознавчі записки. — К., 2003. — вип. 3-4. — С. 101 — 105.

4. Бенях Н. Чотири заяви М.Бойчука до відділу Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові / Н. Бенях // Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка. Секція мистецтвознавства — Львів. — 2003. — Вип. 3. — С. 332–335.

5. Бенях Н. Педагогічно-творчі принципи М. Бойчука та М. Осінчука у контексті розвитку художньої освіти України поч. ХХ ст. / Н. Бенях // Народознавчі зошити. — Львів. — 2008. — Зош. 5–6. — С. 577–581.

6. Бенях Н. Теоретична спадщина Михайла Бойчука / Н. Бенях // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. — Харків. — 2017. — № 3. — С. 7–12.

7. Бенях Н. Маловідома ікона «Покрова Богородиці» у контексті сакральної тематики творів Михайла Бойчука / Н. Бенях // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — Львів. — 2017. — Вип. 32. — С. 101–114.

ДОДАТКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бенях Н. Львівський період творчості Михайла Бойчука. 1910–1914 роки (питання історіографії) // Львівська мистецька школа у контексті українського мистецтва ХХ століття. Матеріали 42-ї науково-теоретичної конференції професорсько-викладацького складу ЛАМ, 27–28 березня 2002 року. — Львів. — 2003. — С. 55–56.

2. Бенях Н. Реставраційна діяльність Михайла Бойчука (з листів митрополита Андрея Шептицького та Іларіона Свенціцького) / Н. Бенях // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. — 2017. №17. — С.34–41.

АНОТАЦІЯ

Бенях Н.М. Львівський період творчості Михайла Бойчука 1910–1914. — На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.05 — образотворче мистецтво — Львівська національна академія мистецтв. — Львів, 2018.

Дисертацію присвячено вивченню ролі львівського періоду творчості Михайла Бойчука у загальному обширі його творчого шляху. Проаналізовано взаємозв'язок львівського періоду з паризьким та київським, охарактеризовано творчий метод М. Бойчука, проведено художній аналіз збережених творів станкового малярства, проекту поліхромій, ікон, сакральної тематики, графіки та ілюстрацій.

Докладне вивчення різних аспектів життєвого та творчого шляху художника у його львівському періоді дало змогу відкрити феномен М. Бойчука й бойчукізму. Проведено детальну реконструкцію подій і фактів, що стосуються львівського періоду його творчості. Прослідковано формування творчого методу М. Бойчука та формування власних поглядів на розвиток українського мистецтва того часу. Докладно проаналізовано художньо-стилістичні, композиційно-формальні та інші якості збережених творів художника. Саме львівський період став для М. Бойчука найбільш продуктивним у плані власної творчої реалізації. Художник тільки повернувся з так званої мистецької лабораторії в Парижі, де відбувались глибинні процеси формування нових стилістичних віянь у мистецтві, тож це був час його самоусвідомлення та самовираження в українському мистецтві.

На основі художнього аналізу творів львівського періоду зроблено висновки про характер творчого шляху художника, його реставраційну, музейну, організаційну, педагогічну та теоретичну спадщину.

Ключові слова: монументальне малярство, М.Бойчук, львівський період, неовізантизм, ікона, стінопис, реставраційна діяльність, теоретична спадщина, «Студіон», поліхромія, графіка Бойчука.

АННОТАЦІЯ

Бенях Н.М. Львовский период творчества Михаила Бойчука 1910–1914. — На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.05 — изобразительное искусство — Львовская национальная академия искусств. — Львов, 2018.

Диссертация посвящена изучению роли львовского периода творчества Михаила Бойчука в общем просторе его творческого пути. Проанализирована взаимосвязь львовского периода с парижским и киевским, охарактеризованы творческий метод М. Бойчука, проведено художественный анализ сохранившихся произведений станковой живописи, проекта полихромий, икон, сакральной тематики, графики и иллюстраций.

Подробное изучение различных аспектов жизненного и творческого пути художника в его львовском периоде позволило открыть феномен Бойчука и бойчукизма. Проведено подробную реконструкцию событий и фактов, касающихся львовского периода его творчества. Прослежены формирование творческого метода М. Бойчука и формирования собственных взглядов на развитие украинского искусства того времени. Подробно проанализированы художественно-стилистические, композиционно-формальные и другие качества сохранившихся произведений художника. Именно львовский период стал для М. Бойчука наиболее продуктивным в плане собственной творческой реализации. Художник только вернулся с так называемой художественной лаборатории в Париже, где происходили глубинные процессы формирования новых стилистических веяний в

искусстве, поэтому это было время его самосознания и самовыражения в украинском искусстве.

На основе художественного анализа произведений львовского периода сделаны выводы о характере творческого пути художника, его реставрационную, музейную, организационную, педагогическую деятельность и теоретическое наследие.

Ключевые слова: монументальная живопись, М. Бойчук, львовский период, неовизантизм, икона, стенопись, реставрационная деятельность, теоретическое наследие, «Студион», полихромия, графика М. Бойчука.

ANNOTATION

Benyakh N.M. Lviv period of Mykhailo Boychuk's creation 1910–1914.
—Manuscript.

The thesis for a scientific degree of the Candidate (Ph.D.) in Art Studies, specialty 17.00.05 — Fine Arts. Lviv National Academy of Arts, Lviv, 2018.

The dissertation is devoted to studying the role of the Lviv period of creativity of Mykhailo Boychuk in the general scope of his creative path. The interrelation of the Lviv period with Paris and Kiev was analyzed, the M. Boychuk creative method was characterized, an artistic analysis of preserved works of easel painting, a project of polychrome, icons, sacred themes, graphs and illustrations was conducted.

A detailed study of various aspects of the artist's life and creative ways in his Lviv period allowed us to discover the phenomenon of Boychuk and Boychukism. A detailed reconstruction of events and facts related to the Lviv period of his work has been carried out. The formation of M. Boychuk's creative method and the formation of his own views on the development of Ukrainian art of that time were followed. The artistic and stylistic, compositional and formal and other qualities of the saved works of the artist are analyzed in detail. It was Lvov's period that became the most productive for M. Boychuk in terms of his own creative realization. The artist came back from the so-called artistic laboratory in Paris, where there were deep processes in the formation of new stylistic trends in art, and this was the time of his self-realization and expression in Ukrainian art.

On the basis of the artistic analysis of works of the Lviv period, conclusions were drawn about the character of the artist's creative path, his restoration, museum, organizational, pedagogical and theoretical heritage.

The main form of M. Boychuk's artistic activity in 1910–1914 was religious painting. He restored forgotten techniques of tempera and frescoes, became the acknowledged restorer on the territory of Ukraine. M. Boychuk left good examples of monumental paintings in Lviv. After V. Krichevsky he perhaps the most profoundly understood decorative Ukrainian art, again began to use a woven ornament and renewed the monumental decoration of the walls.

During the Lviv period the artist performed several monumental works. These are, first and foremost, the wall paintings in the St. John's Chapel (1911,

Lviv, Petro Skarga St., 2a), the depiction in the church of the nunnery of the Order of St. Basil the Great (1912-1914, Slovita village, Zolochiv district, Lviv region) The painting of the altar part in the Lord Transfiguration Church (1912, Yaroslav, Poland). In the last two mentioned monuments single wall paintings are saved. Also, in various sources, we find however unverified information about the possible paintings by M. Boychuk (in addition to his restoration works) in the church in Lemeshi.

At the present stage of development of Ukrainian art and cultural studies, when science tries to solve problems of an artistic process theory, individual phenomena and certain periods of well-known artists' creativity in the twentieth century are increasingly entering the orbit of scientific research.

Key words: monumental painting, M. Boychuk, Lviv period, New Byzantine style, murals, restoration activity, theoretical heritage, «Studion», polychrome, Boychuk graphics.